

משכנות לאביר יעקב

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" פשט הדברים הוא ציווי לבני ישראל לעשות את המשכן, בו ישכין ה' את שכנתו. אולם אפשר למצא בזה רמז: כשם שבמידה שאדם מישראל מקדש את מעשיו האנושיים היומיומיים שהוא עושה בביתו, הריהו גורם להשראת שכנה בביתו ובמעונו - באותה מידה מתגברת הקדושה והשראת השכינה בבית המקדש. קדושת המקדש תלויה בקדושה השרויה בבתי ישראל, כלומר על ידי "ושכנתי בתוכם" מתקיים "ועשו לי מקדש"... (אבני אל) בדרך כזו פירש בעל "שפת אמת" את הפסוק: "אם אבוא באהל ביתי, אם אעלה על ערש יצועי, אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה, עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב" (תהלים קלב- ג, ד) - שביקש דוד המלך למצוא מקום לה' בתוך כל הפעולות הנזכרות, "באבוא באהל ביתי", "באעלה על ערש יצועי", "באתן שנת לעיני" - שבכל המעשים הללו יהיה מקום להשראת שכנה, שיהיו טהורים ולשם שמים - וממילא יהיה זה בבחינת הקמת מקדש לה'...

זמן תעשו - לדורות

כָּל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתְנָן אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (פרק כה-ט) מפרש רש"י: וכן תעשו - לדורות. מפירוש רש"י אפשר למצא רמז לעתיד, כך: אם אך תהיה לבני ישראל תשוקה אמיתית לבנות בית בשביל התגלות השכינה, יכולים הם להשיג זאת, ואם אינם זוכים לכך הרי זה סימן, שעדיין לא הגיעו ליידי התשוקה הראויה וההתנדבות הנכונה. לפיכך אמרו חכמינו: "כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו" - שכן אילו היה קיים בעם רצון אמיתי לבנות בית המקדש היה זה באמת "נבנה בימיו" ... (שפת אמת)

האדם וזולתו

"והיו הכרובים פרישי כנפים למעלה...ופניהם איש אל אחיו" (פרק כה, כ') פשט הפסוק למדנו כיצד יש להניח את הכרובים שעל ארון העדות. אולם חכמי האחרונים ראו בזה רמז לשילוב הראוי בין הקידום האישי לבין ההשקעה בצורכי הזולת: כל אדם מישראל צריך לחתור בחיים להשגת שתי תכונות באישיותו:

- ☒ להיות "פורשי כנפיים למעלה" - כלומר לשאוף לעלות מעלה, מעלה ולחתור בהתמדה לאורח חיים של קדושה וטהרה.
- ☒ לקיים "ופניהם איש אל אחיו" - כלומר להתבונן בנעשה בסביבתו הקרובה והרחוקה, ובשעת הצורך להושיט עזרה נדיבה לכל נצרך.

יריעות עיזים ואבא לשכון

"ועשית יריעות עיזים" זה שאמר הכתוב (מלאכי א) "אהבתי אתכם אמר ה'" ראו כמה חבבתי אתכם: מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה ומן הרקיע הראשון לשני מהלך ת"ק שנה...וראו כמה חבבתי אתכם שהנחתי את הכל ואמרתני לכם ועשית יריעות עיזים עשו לי יריעות עיזים ואבא לשכון אצלכם..." והדבר ידוע שאין השכינה שורה, אלא במקום בו קיים שלום ואחוה בין הבריות (עפ"י מדרש תנחומא פרשת תרומה)

שמירת הלשון (על פי חפץ חיים השיעור היומי)

כמו באיסור לשון הרע, אסור לספר רכילות אפילו כשמוכונים לתועלת אם אפשר להשיג מטרה זו באמצעים אחרים. כמובן, שהגישה הישירה היא הקלה לביצוע ביותר, כאשר מודיעים לקרבן המיועד על התוכנית הנרקמת נגדו ומאפשרים לו להתגונן מפניה, אך התורה רואה זאת כמוצא אחרון בלבד. במידת האפשר חייבים להגן על הקרבן מבלי שהלה אפילו יחשוד שמישהו מתכוון להרע לו. אפשרות זו אינה מעשית כאשר חשוב שהקרבן המיועד ידע לעמוד על המשמר מפני נזק הצפוי לו מיריבו כעבור זמן. מובן שיש גבול למאמצים הנדרשים מאיתנו כדי להגן על זולתנו מפני נזק כאשר הוא מסוגל להגן על עצמו בכוחות עצמו. אם נדרש מאיתנו - כדי למנוע את מעורבותו של קורבן המיועד - להקדיש זמן בלתי סביר וכוחות בלתי נלאים, יהיה מותר להודיע לו על העניין כדי שהוא יוכל להתגונן מפניו.

שאלה: באיזה סכום יוצאים ידי חובת מצוות "זכר למחצית השקל", מאיזה גיל חייבים לתרום לזה, ולאילו מטרה תינתן התרומה הנזכרת?
תשובה: הרמב"ם כתב, שמצות מחצית השקל בזמן שהיה בית המקדש קיים, לתת שיעור שתי דינרים כסף, שהם משקל שלושה דהרם כסף, דהינו כעשרה גרם כסף טהור. בהיות שאנו עושים זכר למחצית השקל בתרומה זו, כמבואר בהגהות מרדכי בפרק א' דמגילה, וברמ"א בהגה סימן תרצד, ראוי לשלם הערך השווה היום לעשרה גרם כסף טהור. אולם מי שלא יכול לתרום כשיעור זה, יתן כנדבת ליבו ולפי יכולתו. ומאיזה גיל צריך לתרום זכר למחצית השקל, רבנו עובדיה מברטנורה במסכת שקלים כתב כי החיוב במצוות מחצית השקל הוא מן עשרים שנה ומעלה, ככתוב בפרשת כי תשא. אולם הרמב"ן בפרושו על התורה כתב, שמבן שלש עשרה שנה ויום אחד שנעשה בר מצווה חייב ליתן מחצית השקל, כפי שכתוב "לכפר על נפשותכם", וכיון שהוא חייב במצוות, הוא זקוק לכפרה, ורק לתרומת המשכן היה מן עשרים שנה ומעלה. וכן פסק הרמב"ם וכן הסכימו ראשונים רבים. לאילו מטרה תינתן התרומה, עפ"י במסכת סופרים התרומה היא לצורך עניים, וכן כתבו האליה רבה ועוד. הגאון רבי חיים פלאגי הביא מהאחרונים שיש לתרום את המעות לתלמידי חכמים - כמאמר חז"ל: אם בקשת לעשות צדקה, עשה עם עמלי תורה, ושכן המנהג.
סיכום: נתינת זכר למחצית השקל אינה חובה מן הדין. מי שיכול לתרום סכום השווה למחיר 10 גרם כסף טהור יתרום, ומי שאינו יכול יתרום כפי כוחו. יש אומרים שיתרום סכום השווה למחצית המטבע הנהוגה במקום מגוריו. טוב לתרום תרומה זו לכל מי שהוא מעל גיל י"ג שנה, ולהעבירה לעניים או לתלמידי חכמים השוקדים על לימוד התורה הקדושה. (עפ"י שו"ת יחוה דעת א' - פו')

שאלה: האם רשאים להוציא ממעות מעשר כספים, למתנות לאביונים או למעות הניתנים זכר למחצית השקל?
תשובה: בתוספות תענית ט. כתבו, עשר תעשר את כל תבואת זרעך, איתא בספרי, אין לי אלא תבואה, רבית ופרקמטיא וכל שאר רווחים מנין, תלמוד לומר את כל תבואת זרעך. וזו לשון מרן השו"ע ביר"ד רמט' א': ושיעור נתינת צדקה אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים, ואם אין ידו משגת כל כך, יתן עד חומש נכסיו למצוה מן המובחר, ואחד מעשרה היא מדה בינונית, פחות מכאן עין רעה. אמנם הבית חדש ביורה דעה סימן של"א כתב, שמעשר כספים אינו לא מן התורה ולא מדרבנן. ותמה עליו ה"ט' בסיומן שלא' - לב' שהרי בסיומן רמ"ט מבואר שהוא חיוב גמור, ועל כל פנים יש בזה מצווה דרבנן. בשו"ת "נחלת יהושע" חלק ב', יישב קושיית ה"ט' על הב"ח הנ"ל, שמה שאמרו שחייב במעשר כספים, זהו מתורת צדקה, ולא מתורת מעשר, וכן כתבו אחרונים רבים. בספר "משנת חכמים" הלכות יסודי התורה, כתב שאין למעשר כספים עיקר לא מן התורה ולא מדברי סופרים, אבל אם נהג הרי זה מנהג של מצוה שאין לבטלו כלל אלא לצורך גדול. לכן הנהוג להפריש מעשר כספים נעשה הדבר עליו כחובה, ואינו רשאי לתת מהמעשר לחובת מצוות מתנות לאביונים, שהרי אמרו בחגיגה ח. כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. וכן פסק בשו"ת מהר"ל - נו'. והוא הדין למעות זכר למחצית השקל, וכן כתבו פוסקים אחרונים רבים.
סיכום: אין לתת מתנות לאביונים זכר למחצית השקל ממעות מעשר כספים. עם כל זה ניתן להוסיף מכספי מעשר כספים על הערך המינימלי, של מתנות לאביונים. (עפ"י שו"ת יחוה דעת חלק א' - פז')

גדולי ישראל

רבי יעקב עטלינגר - ערוך לנר - נולד בשנת ה' - תקסח'. רבי עקיבא אייגר מאד חיבב אותו ובהגהות תוספות ביכורים סוף ערוך לנר על מסכת סוכה כתב "תהילה לאל הייתי בר מזלייה וכוונתי לדעתו הגדולה בכוונת האגודה..." בשנת תקצ"ו עלה על כס רבנות אלטונא אשר בימים מקדם כיהנו בה גדולי הדורות ה"כנסת יחזקאל" ורבנו יהונתן אייבשיץ. עיר זו הייתה היחידה מבין גרמניה שלא הוקמה בה קהילה רפורמית והייתה למבצר נושאי דגל התורה. רבי יעקב עסק בעיקר בהעמדת תלמידים וחיבור ספריו הנודעים אשר בהם ממשיכה וורתו להימסר לדורות. רבי יעקב נלב"ע בשנת ה' - תרל"ב.